

تحلیلی حقوقی بر سلامت و تندرستی از دیدگاه مقررات ورزشی ایران

محمد قربان زاده: استادیار، گروه حقوق، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران، (* نویسنده مسئول) m.ghorbanzadeh@pnu.ac.ir

چکیده

کلیدواژه‌ها

حق،
سلامت،
ورزش،
مقررات ورزشی ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۱۷

تاریخ چاپ: ۱۴۰۲/۰۲/۲۶

زمینه و هدف: زندگی انسان ارزشمندترین دارایی اوست و نگهداری از این دارایی یکی از ضروریات است. که سلامتی و ورزش دو اصل مهم در نگهداری از این دارایی می‌باشند. هدف از تحقیق حاضر، تحلیل مبانی حق بر سلامت و ورزش از دیدگاه مقررات ورزشی کشور بود.

روش کار: روش تحقیق حاضر، تحلیلی - توصیفی است و روش گردآوری اطلاعات، اسنادی - کتابخانه‌ای می‌باشد. ابزار گردآوری اطلاعات، کتب، مقالات، وبسایت‌ها و پروتال‌های معتبر علمی می‌باشند.

یافته‌ها: یافته‌های حاصل از تحقیق نشان داده است که در ایران حق بر سلامتی و حق بر ورزش به عنوان حق بنیادین به رسمیت شناخته شده‌اند. در واقع حق بر سلامتی یک حق اساسی بشر است که توسط قوانین بین‌المللی به رسمیت شناخته شده است. به این معنی است که همه باید به مراقبت‌های پزشکی از جمله پیشگیری، درمان، خدمات توانبخشی و داروهای ضروری دسترسی داشته باشند.

نتیجه‌گیری: با توجه به اینکه منابع حقوقی ورزش از قانون اساسی نشأت گرفته است از این رو در این تحقیق نیز به بررسی حق بر سلامتی و حق بر ورزش از منظر قانون اساسی پرداخته است. در این راستا دولت موظف است که یک برنامه جامع یا سیاست ملی برای تحقق آن در نظر بگیرد و در جهت ایجاد شرایط مناسب برای دسترسی همه افراد ملت به بالاترین استاندارد قابل حصول سلامتی تلاش کرده و با سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مناسب به حمایت از این حق بپردازد.

تعارض منافع: گزارش نشده است.

منبع حمایت‌کننده: حامی مالی ندارد.

شیوه استناد به این مقاله:

Ghorbanzadeh M. A Legal Analysis of Health and Wellness from the Perspective of Iran's Sports Regulations. Razi J Med Sci. 2023;30(2): 304-313.

*انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با 3.0 CC BY-NC-SA صورت گرفته است.

Original Article

A Legal Analysis of Health and Wellness from the Perspective of Iran's Sports Regulations

⑩ **Mohammad Ghorbanzadeh:** Assistant Professor, Department of Law, Payam Noor University, Tehran, Iran. (* Corresponding author) m.ghorbanzadeh@pnu.ac.ir

Abstract

Background & Aims: Human life is his most valuable asset and maintaining this asset is one of the necessities. Health is the provision of complete physical, mental, and social well-being of human beings. Health is equivalent to the English word Health and public health is the translation of the word Public Health. According to the definition of the World Health Organization, wellness is not only the absence of disease or other defects in the body but also the absence of any psychological, social, economic, or physical health problems for every member of society. The World Health Organization states in the Ottawa Charter on Health Promotion that health is the capital of human daily life, not its purpose. Health is a positive concept that is based on social and individual capital, as well as physical capacities. Physical health includes all the physical capabilities of the body. A person or a phenomenon that has health is said to be healthy or healthy. People's sense of well-being is different, and two people in the same physical condition may make different judgments about their own or others' well-being. For example, a disabled person can feel completely healthy while the people around him consider him unhealthy. Of course, people who have severe diseases are usually not considered healthy by themselves and others. That health and exercise are two important principles in maintaining this asset. Health is the provision of complete physical, mental and social well-being of human beings. And sports are normal physical activities or skills that are carried out based on a set of rules agreed upon by everyone and with recreational purposes, or for competition, personal enjoyment, achieving fitness, skill seeking, or a combination of these purposes. Both of these principles are the normal rights of every human being in the society. In fact, the right to health is a fundamental human right recognized by international law. It means that everyone should have access to medical care, including prevention, treatment, rehabilitation services and essential medicines. In addition, it requires member states to take necessary measures to prevent and control epidemics. When it comes to sports regulations specifically, there are specific requirements that aim to ensure the safety and well-being of athletes while playing sports. These measures include measures such as regular medical examinations, injury prevention programs, proper nutrition programs for athletes, fair play rules that prohibit harmful actions against opponents or other players on or off the field. In addition, every athlete must be able to Compete in a condition where his physical integrity is not unnecessarily endangered. This means that race venues must meet certain safety standards. The equipment used during the competition must comply with the specified technical specifications. Doping should be banned. Anti-doping controls must be carried out regularly. As a result, the right to health plays a vital role in the regulation of sports activities worldwide. By protecting this important human right through appropriate health measures and safety protocols outlined in the various sporting codes and their governing laws, we can ensure sporting excellence without compromising the well-being of players. The purpose of this research is to analyze the basics of the right to health and sports from the perspective of the country's sports regulations.

Methods: The current research method is analytical-descriptive and the method of collecting information is documentary-library. The means of collecting information are books, articles, websites and reliable scientific portals.

Results: With a deep look at the Constitution, we realize that not only the Constitution explicitly mentions physical education and sports, but it is placed at the top of the list and the

Keywords

Right,
Health,
Sports,
Sports Regulations of
Iran

Received: 06/02/2023

Published: 16/05/2023

first opportunity, and it is within education and development and precedes higher education. One of the principles of the law the principle that specifies physical training is the third principle, but before we go into this important principle, to clarify the matter or the sign that the third principle itself gives, that is, to achieve our goals, we must see what these goals are. Looking at paragraph 6 of the second principle, we realize that the high value of a man is placed in the ranks of the principles of religion because the true establishment and continuity of God's religion are not possible except with noble people. At the same time, after counting the cases of faith, he listed the ways of securing it and this indicates that other ways that are not consistent with these ways are not acceptable. So we see that the method is limited rather than metaphorical and this can be seen from the second principle. And the main principle that clearly deals with physical education is the third principle; In this principle, the government of the Islamic Republic of Iran is obliged to use all its facilities for free education and physical training for all at all levels and to facilitate and generalize higher education in order to achieve the goals mentioned in the second principle. The findings of the research have shown that the right to health and the right to exercise are recognized as fundamental rights in Iran.

Conclusion: considering that the legal sources of sports originate from the constitution, therefore, in this research, the right to health and the right to exercise from the perspective of the constitution have been investigated. In this regard, the government is obliged to consider a comprehensive plan or national policy to realize it and to create suitable conditions for all people of the nation to reach the highest attainable standard of health and to support it with appropriate policies and planning.

Conflicts of interest: None

Funding: None

Cite this article as:

Ghorbanzadeh M. A Legal Analysis of Health and Wellness from the Perspective of Iran's Sports Regulations. Razi J Med Sci. 2023;30(2): 304-313.

*This work is published under CC BY-NC-SA 3.0 licence.

مقدمه

زندگی انسان ارزشمندترین دارایی اوست و نگهداری از این دارایی یکی از ضروریات است که مسائل گسترده‌ای را به هم گرده زده است. از موضوعات مهمی که مرتبط با این مساله می‌باشد. سلامتی و تندرستی می‌باشد. مقوله سلامت، اساسی‌ترین، ضروری‌ترین و مبنایی‌ترین مساله و اساس حق هر فرد بشری، فارغ از سن، جنس، خاستگاه قومی، نژادی، مذهبی، عقیده سیاسی و ... به شمار می‌آید. نظام حقوق بشر ملل متحد، با درک اهمیت مساله، از همان بدو شکل‌گیری، عنایت ویژه‌ای را به این حق مبذول داشت. سازمان بهداشت جهانی، به عنوان گسترده‌ترین سازمان بین‌المللی دولتی و آژانس تخصصی وابسته به سازمان ملل متحد، به طور مشخص، تلاش نظام‌مند و مستمر برای تحقق این حق را سرلوحه اقدام و عمل خود قرار داده است. حق بر سلامتی یکی از حق‌های بنیادین بشری شناخته شده در حقوق بشر است. این حق در معاهدات گوناگون و عرف بین‌المللی، جایگاهی استوار دارد و می‌توان آن را از اصول کلی مقبول نظام‌های حقوقی توسعه یافته به شمار آورد (۱). برخورداری از سلامت و حق بر سلامت یکی از حق‌های بشری است. سلامت و حق برخورداری از زندگی سالم، از حقوق مسلم شهروندی محسوب می‌شود به نحوی که از شاخصه‌های اصلی جامعه ایده‌آل، داشتن وضعیت سلامت مطلوب است. حق بر سلامتی به عنوان یکی از حقوق ابتدایی بشری در حقوق بشر است. در حقوق بشر از ابعاد مربوط به سلامتی مانند سلامت جسمی و روانی و اجتماعی حمایت شده است. به هر حال حق بر سلامت هم حقی مستقل و هم شرایط لازم بهره‌مندی از اکثر حق‌های بشری از جمله حق حیات، می‌باشد. یکی دیگر از ضروریات زندگی، ورزش است. ورزش به مفهوم عام، از مهمترین عوامل زیربنایی است که توجه دولت‌ها را در تحقق آرمان‌های خود که معمولاً در قوانین اساسی هر ملتی مذکور می‌باشد، جلب نموده است (۲). محکم‌ترین و در عین حال ساده‌ترین دلیل این جذابیت آن است که، تحقق آرمان‌های هر ملتی جز در پرتو مهمترین عامل یعنی به سلامتی نسل مقدور نمی‌باشد. بر این اساس، هرچند به این اصل بها دهیم که برومندی ملت به عنوان مبنای حرکت به سوی

اهداف جز از طریق تحقق عینی اهداف تربیت بدنی راه دیگری ندارد، به همان میزان نیز بهره خواهیم برد. اهمیت ورزش به لحاظ سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و ... سبب شده ورزش و تربیت بدنی به سرعت در راه پیشرفت و تحول گام بردارد. تا جایی که قوانین ایران، به حقی به نام حقوق ورزشی اشاره کرده‌اند. با توجه به آنچه گذشت هدف از این تحقیق، تحلیل مبانی حق بر سلامت و ورزش از دیدگاه مقررات ورزشی کشور می‌باشد (۳). مفهوم حق به دو معنای اساسی «حق بودن» و «حق داشتن» از مباحث مقدماتی علم حقوق، علم اخلاق و علم سیاست است. این مفهوم در سده شانزدهم از وضوح و شفافیت کاملی برخوردار گردید و یکی از اصطلاحات محوری گفتمان اخلاقی و سیاسی شد. طی سده‌های هفدهم و هیجدهم «حق» به شعاری انقلابی تبدیل شد و امروزه قدرت شعاری و سیاسی این مفهوم، عامل مهمی در هر دو صحنه داخلی و بین‌المللی است. واژه حق در چهار قلمرو مختلف حقوقی، حق ادعا، حق آزادی، حق اختیار و حق مصونیت مورد استفاده قرار می‌گیرد (۴).

طبق نظریه حقوق‌دانان اراده تضمین شده و یا منفعت تضمین شده از عناصر تشکیل دهنده «حق» است. بی‌تردید «حق» یکی از مهمترین اجزای مقوم «اخلاق»، «حقوق» و «سیاست» در دنیای مدرن است. یکی از مهمترین نکات در تاریخ پیدایش مفهوم پدیده‌ی حق، مربوط به تفکیکی می‌شود که میان دو مفهوم «حق بودن» و «حق داشتن» پدیدار شده است. حق به معنای اول (حق بودن) که در مقابل «باطل و غلط» قرار می‌گیرد، همواره در عرصه‌های فکری به ویژه افکار سیاسی و اخلاقی حضور داشته است. در چنین معنایی مفهوم حق به معنای راست و صادق بکار گرفته می‌شود و بنابراین هنگامی که گفته می‌شود امری حق است به آن معناست که آن امر راست و صادق (صحیح) است یا غلط و باطل نیست. در واقع حق در چنین معنایی در حوزه مربوط به ارزش (خوب‌ها و بد‌ها) از جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده و حق بودن در معنای ارزشی آن به معنای «خوب بودن» است (۵). اما حق به معنای دوم (حق داشتن) که می‌تواند در مقابل «تکلیف» قرار گیرد، محصول فکری جدیدی است که در پی تلاش‌های نظری و عملی آزادی‌خواهانه و

می‌باشد. بنا بر تعریف سازمان بهداشت جهانی، تندرستی تنها فقدان بیماری یا نواقص دیگر در بدن نیست بلکه نداشتن هیچ‌گونه مشکل روانی، اجتماعی، اقتصادی و سلامت جسمانی برای هر فرد جامعه است. سازمان بهداشت جهانی در منشور اتاوا در مورد ارتقای سلامت این چنین اظهار می‌دارد که سلامتی: سرمایه زندگی روزمره انسان‌ها است، نه مقصود آن. سلامتی مفهومی مثبت است که بر سرمایه‌های اجتماعی و فردی، و همچنین ظرفیت‌های جسمی مبتنی است (۱۰).

سلامتی جسمی شامل همه قابلیت‌های جسمی بدن است. به فرد یا پدیده‌ای که دارای تندرستی باشد، تندرست یا سالم گفته می‌شود. حس تندرستی در افراد متفاوت است و دو فرد در شرایط جسمانی یکسان ممکن است قضاوت متفاوتی در مورد تندرستی خود یا دیگران بکنند. برای نمونه یک فرد معلول می‌تواند خود را کاملاً تندرست حس کند در حالی که اطرافیانش او را ناسالم بدانند. البته افرادی که بیماری‌های شدید دارند معمولاً از سوی خود و دیگران سالم به شمار نمی‌آیند. مولفه‌های سلامتی شامل: سلامت فیزیکی و جسمی، سلامت ذهنی، سلامت عاطفی و هیجانی، سلامت محیط زندگی، سلامت اجتماعی، سلامت معنوی و سلامت شغلی (۱۱). ورزش به فعالیت‌ها یا مهارت‌های عادی جسمانی‌ای گفته می‌شود که بر پایه یک رشته قوانین مورد توافق همگانی و با اهداف تفریحی، یا برای مسابقه، نشاط شخصی، دستیابی به ورزشی، مهارت جویی یا آمیزه‌ای از این اهداف انجام می‌گیرد. تعریف ورزش به هدف و منظور از انجام آن بستگی دارد (۱۲). برای نمونه پیکارهای شنا که در برابر هزاران نفر در یک استخر سرپوشیده مسابقاتی انجام می‌گیرد یک گونه از ورزش بشمار می‌رود در حالیکه شنا در یک استخر معمولی یا در دریا یک تفریح شمرده می‌شود. رشته‌های فراوانی در ورزش وجود دارند و مردم زمان و هزینه زیادی را چه به عنوان شرکت کننده و چه به عنوان تماشاگر صرف ورزش می‌کنند. ورزش و ورزش کردن طی سالیان طولانی از قالب یک تفریح و سرگرمی به قالب یک حرفه و فعالیت درآمده‌است و تعداد بیشماری

برابری خواهان انسان در دوران مدرن تولد یافته است. چنین تفکیکی در مفهوم حق، مساله را در پیوندی عمیق با تفکیک بین مفهوم «ارزش یا خوب» و «حق» هنجاری قرار می‌دهد. بنابراین در معنای اول هنجاری که گفته می‌شود عملی «حق» است یعنی از منظر اخلاقی و بر اساس اصول محتوایی یک نظام اخلاقی خاص، مورد تایید و قبول می‌باشد. برای نمونه اگر فردی در مقابل این سؤال که آیا به یک فقیر کمک بکند یا نکند، تصمیم بگیرد که کمک کند و مطابق با آن تصمیم عمل نماید، عملی «خوب» و «اخلاقی» و «حق» انجام داده است (۶). اما مفهوم «حق» در ترکیب «حق داشتن» با این معنا متفاوت است. در این معنای دوم «حق داشتن» ضرورتاً به معنای انجام عملی «خوب» و «اخلاقی» نیست. برای نمونه در همین مثال پیش گفته، اگر به کسی بگوییم حق کمک کردن داری به این معنا خواهد بود که تصمیم تو بر «کمک» هر کدام که باشد به صرف «تصمیم تو بودن» از حمایت و تضمین برخوردار خواهد بود و تحت حمایت قضایی و سیاسی قرار می‌گیرد (۷). بنابراین وقتی شهروندان «حق آزادی بیان» دارند در اجرای آن حق (مادامی که به حقوق دیگران تجاوز نکنند) ممکن است مطالبی را بیان نمایند که از دیدگاه اخلاقی ویژه‌ای، مصداق یک «بیان بد یا خطا» باشد، به همان اندازه که ممکن است مطالبی را بیان نمایند که از دیدگاه اخلاقی خاصی، مصداق یک «بیان خوب یا درست» باشد. اما در هر دو صورت از حمایت‌های قضایی و سیاسی برخوردارند. بر چنین مبنایی فیلسوفان حق از «حق بر خطا بودن» سخن به میان می‌آورند (حق و نه تکلیف خطا کردن) (۸). آنچه امروزه به عنوان تئوری حق و حقوق بنیادین انسان‌ها مشهور است و در نظام بین المللی حقوق بشر و اسناد مربوط به حقوق بشر از آنها سخن به میان آورده می‌شود تحت معنای دوم (یعنی حق داشتن) می‌چرخد و وجه متمایز نظام حقوقی و اساسی مدرن تامین حق همه شهروندان، به ویژه آنانی که در اقلیت هستند، می‌باشد (۹). سلامتی عبارت است از تامین رفاه کامل جسمی و روانی و اجتماعی انسان. سلامت معادل کلمه انگلیسی Health و بهداشت عمومی ترجمه کلمه Public Health

می‌گوید: «برپایی نظام و ساختار دین با شناخت و بندگی و عبادت است و رسیدن به این نیز ممکن و میسر نخواهد بود مگر با حفظ سلامت و استمرار آن و بقایای زندگی. از همین رو اسلام در مقام سلامت در مرتبه بعد از ایمان و باور به خداوند مهربان قرار داده شده و پیامبر (ص) نیز در روایت‌های مختلفی به این مهم اشاره داشته است. اسلام توجه مردمان را به سوی این نعمت والا می‌کشد و می‌گوید: «دو نعمت هستند که بسیاری از مردمان از توجه به آنها غافلند، یکی سلامتی و دیگری امنیت» و از همین رو انسان‌ها را تشویق می‌کند که آن را غنیمت بشمارند و از آن استفاده بهینه کنند و می‌فرماید: «پنج چیز را پیش از فرا رسیدن پنج چیز دیگر غنیمت شمارید: زندگی پیش از مرگ، سلامتی پیش از بیماری، آسودگی خاطر پیش از گرفتاری و دل مشغولی، جوانی پیش از پیری و توان‌گری پیش از درملندگی. ابن قیم جوزی می‌گوید: «کسی که به درستی آموزه‌های اسلام را مورد کنکاش قرار دهد، به این نتیجه می‌رسد که اسلام عنایت ویژه‌ای به بهداشت، سلامت جسمی و روانی و روحی و محیط زندگی داشته و بهترین رهکردها را در این باره داشته است.

یکی از ویژگی‌های کلی اسلام و بلکه از نشانه‌های اهتمام اسلام به سلامت و تندرستی، رخصت و آسان‌گیری در ارتباط با فرایض و مناسک دینی است که ممکن است گاهی موجب مشقت جسمی با سبب بروز بیماری یا گاهی تشدید بیماری یا تاخیر در بهبود بیماری شوند، که خداوند برای بندگان خود از روی لطف و مهربانی بنا را بر آسان‌گیری و تسامح قرار داده و از مکلفان نیز خواسته است که بر خود سخت نگیرند و به رخصت‌های الهی عمل نمایند. اصل ۲۹ قانون اساسی، حق بر خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت‌های پزشکی را برای همگان به رسمیت می‌شناسد و مقرر می‌دارد: «برخورداری از تامین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری و پیری، از کار افتادگی، بی‌سرپرستی، در راه ماندگی، حوادث و سوانح نیاز به خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت‌های پزشکی به صورت بیمه و ... حقی است همگانی». طبق این اصل، دولت باید از طریق

از ورزشکاران حرفه‌ای در سراسر جهان از طریق ورزش به ثروت و زندگی رسیده‌اند. این یکی دیگر از خصوصیات ورزش به شمار می‌آید.

روش کار

تحقیق حاضر، با استفاده از روش تحلیلی - توصیفی انجام شده است. اطلاعات حاصل از این تحقیق با استفاده از روش اسنادی - کتابخانه‌ای بدست آمده‌اند. و ابزار گردآوری اطلاعات تحقیق، کتب، مقالات، وبسایت‌ها و پروتال‌های معتبر علمی در داخل و خارج از کشور می‌باشند.

یافته‌ها

یکی از نخستین و بلکه از جمله اساسی‌ترین اصولی که اسلام بدان اهتمام داشته، بهداشت، سلامت و عافیت و رفاه فردی و اجتماعی است که آن را یکی از برترین نعمت‌های خداوند مهربان به شمار آورده و از انسان خواسته ایت که شکر و سپاس آن را به جای آورد تا دامنه شکر و دوام آن افزون‌تر گردد. «لئن شکرتم لازیدنک و لئن کفرتم ان عذابی لشدید؛ اگر از نعمت‌های خدادادی، به وسیله ثبات بر ایمان و تلاش در عبادت سپاسگزاری کردید، هر آینه (نعمت‌های خود را) برایتان افزایش می‌دهم و اگر کافر و ناسپاس (شدید) شما ره به عذابی دردناک گرفتار می‌سازم و بدانید که بی‌گمان عذاب من بسیار سخت است. در فرهنگ اسلامی از سلامت با عنوان ارزشی دینی یاد شده و با تعبیرات زیبا و مختلفی این ارزش بیان شده است که از آن جمله می‌توان به: «نعمت قدر ناشناخته و از نظر دور مانده». نعمتی که بدون آن خیری در زندگی برای بشر نیست. نعمتی که آدمی از شکر آن ناتوان است و برترین نعمت‌ها، و ده‌ها تعبیر دیگر اشاره داشت. همان‌گونه که سلامت شرط لازم برای محافظت از زندگی است به همان شکل نیز شرط لازم برای برپایی شریعت الهی روی زمین است و تنها در صورتی است که آموزه‌های اسلامی در جهان و میان مردمان نهادینه و اجرایی می‌شوند که مردمانی زنده و پویا و سلامت اقدام به آن کنند. شاید از همین روست که امام محمد غزالی

مراقبت‌های بهداشتی مراکز درمانی است. بدون شک مراقبت‌های بهداشتی اولیه و ضروری و بهداشتی هستند، اما در کنار آنها عناصر دیگری نیز وجود دارند که در راه نیل به حصول کامل حق بر عالی‌ترین استاندارد سلامتی جسم و روان، اهمیتی مضاعف دارند که از آن تحت عنوان «بنیادهای تعیین‌کننده سلامتی» یاد می‌شود.

ب) حق بر سلامتی متضمن یکسری آزادی‌هاست؛ در این مفهوم، آزادی به معناست که هیچ کس نباید بدون رضایت خود تحت انجام آزمایش‌ها یا معالجات پزشکی اجباری قرار گیرد.

ج) حق بر سلامتی شامل استحقاق فردی است؛ انسان حق دارد که در محیط و جامعه‌ای سالم و امن زندگی کند، چرا که برخورداری از محیط زندگی و اجتماع سالم، لازمه رشد بالنده انسان است.

د) رعایت اصل عدم تبعیض و انصاف در توزیع مناسب و عادلانه امکانات و خدمات بهداشتی نقش مهمی در نیل به استاندارد بالاتر سلامتی دارد.

بحث

پیر واضح است که قانون اساسی، بالاترین مقام و منزلت را در بین کلیه قواعد و مقررات داراست و سایر قوانین و مقررات عادی باید از آن تبعیت نمایند و مغایرتی نداشته باشد و گرنه وجاهت قانونی نخواهد داشت؛ و این را هم می‌دانیم که هر امر مهم مملکتی، ریشه در قانون اساسی دارد و قانون اساسی صرفاً به اصول کلی کشور می‌پردازد نه مسائل عادی. یافته‌های پژوهش حاضر با یافته‌های پژوهش گراهام (Graham) و همکاران (۲۰۱۶) (۲)، هوگز (Hughes) و همکاران (۲۰۲۱) (۷) و ویتکین (Witkin) و همکاران (۲۰۲۰) (۴) همسو می‌باشد. تعریفی که خود قانون اساسی از خود ارائه می‌دهد این است که «قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مبین نهادهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه ایران، بر اساس اصول و ضوابط اسلامی است که انعکاس خواست قلبی امت اسلامی می‌باشد. با نگاهی عمیق به قانون اساسی، متوجه می‌شویم که نه فقط قانون اساسی صراحتاً به

خدمات فوق را برای آحاد مردم کشور فراهم سازد. این دو طریق عبارتند از: درآمدهای عمومی و درآمدهای حاصل از مشارکت مردم. علاوه بر اصل ۲۹، اصول دیگری نیز با سلامت مرتبطند. طبق بند ۱۲ اصل سوم قانون اساسی، «پی ریزی اقتصاد صحیح و عادلانه بر طبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه، مسکن، کار، بهداشت و تعلیم بیمه از وظایف دولت است. به موجب این اصل، دولت مکلف است حقوق همه جانبه افراد، اعم از زن یا مرد و تساوی عموم در برابر قانون را تأمین نماید و بر رفع تبعیضات ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای زن و مرد در تمام زمینه‌های مادی و معنوی تأکید دارد. در اصل سوم به مشارکت زنان در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خویش اشاره شده است و آموزش و پرورش و تربیت بدنی رایگان برای همه در تمام سطوح و تسهیل و تعلیم آموزش عالی را از وظایف دولت شمرده است. همچنین اصل ۲۰، حمایت یکسان قانونی را برای همه افراد ملت اعم از زن و مرد و برخورداری از همه‌ی حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را با رعایت موازین اسلامی بیان می‌دارد. اصل ۲۱، مربوط به حقوق زنان است و دولت را موظف به تضمین حقوق زنان در تمام ابعاد موازین اسلامی نموده است. دولت باید برای رشد شخصیت زنان و احیای حقوق مادی و معنوی او زمینه‌های مساعد ایجاد کند و از مادران به خصوص در دوران بارداری حمایت کند. بند ۱ اصل ۴۳، تأمین نیازهای اساسی یعنی مسکن، خوراک، پوشاک، بهداشت، درمان، آموزش و پرورش و امکانات لازم برای تشکیل خانواده برای همه را یکی از ضوابطی می‌داند که اقتصاد جمهوری اسلامی ایران باید بر اساس آن استوار گردد.

به طور کلی اگر بخواهیم مولفه‌هایی را برای حق بر سلامتی ذکر کنیم، باید به چهار مولفه اساسی اشاره کرد:

الف) حق بر سلامتی حقی فراگیر و عام الشمول است؛ هر گاه از سلامتی صحبت می‌شود، اولین و ابتدایی‌ترین مفهومی که از آن به ذهن متبادر می‌شود، دسترسی به

اساسی‌ترین نهادهای کشور قرار گرفته است. دوم: قرار دادن ورزش در ردیف آموزش و پرورش و آموزش عالی نشان می‌دهد که از دیدگاه قانون اساسی ورزش یک نهاد فرهنگی برای نیل به هدف تربیت انسان مورد نظر نظام است و نه یک نهاد مادی و مجموعه‌ای از حرکات بدنی.

سوم: ورزش در عرض آموزش و پرورش قرار دارد نه در بطن یا در طول آن و این بدان معناست که ورزش از نظر اهمیت در نیل به اهداف نظام نقشی مستقل و حیاتی دارد و بخشی از آموزش و پرورش نیست. قوانین و مقررات مربوط به حقوق ورزشی باید همگام و همسو با قانون اساسی باشند و قوانین و آیین‌نامه‌های مخالف قانون اساسی ممکن است توسط شورای نگهبان و دیوان عدالت اداری رد و باطل شوند.

بنابراین، بند سوم از اصول سوم قانون اساسی، بدان معنی است که بنیان‌گذاران و طراحان این نظام الهی، معتقد به ضرورت تربیت بدنی برای آحاد مختلف مردم می‌باشند و این ضرورت را نه این که آنان تشخیص داده باشند بلکه جوشیده از متن احکام عبادی، اجتماعی و سیاسی اسلام است. ما وقتی می‌بینیم اسلام در تربیت انسان‌ها به ابعاد مختلف او نظر می‌افکند و در این بین بعد سلامت جامعه می‌شناسد دقیقاً در همین مرتبه و مقام هم باید جایگاه تربیت بدنی و ورزش را در جمهوری اسلامی یافت و مدنظر قرار داد و برای تحقق این آرمان‌های مقدس که یکی از عوامل فرهنگی بسیار بااهمیت در رشد و کمال جامعه و مردم می‌باشد کوشش نمود. و باید همان طوری که در قانون اساسی منظور شده ورزش بطور رایگان و همگانی در اختیار عموم قرار گیرد زیرا بی‌شک سلامت تن تاثیر مستقیم در عبادات، تقویت جهات اجتماعی و اخلاقی و نظامی انقلاب دارد. لازم به گفتن است در اصل سی‌ام قانون اساسی نیز دولت موظف است وسایل آموزش و پرورش رایگان را برای همه ملت تا پایان دوره متوسطه فراهم سازد و وسایل تحصیلات عالی را تا سرحد خودکفایی کشور به طور رایگان گسترش دهد. درست است که در این اصل اشاره‌ای به تربیت بدنی نشده است اما تأکیدی بر بند سوم اصل سوم می‌باشد و می‌توان از مطالب فوق این

تربیت بدنی و ورزش اشاره کرده بلکه در صدر کلی و اولین فرصت جای داده شد و در عرض آموزش و پرورش و مقدم بر آموزش عالی است. از اصول قانون اساسی که تربیت بدنی را تصریح کرده، اصل سوم می‌باشد اما قبل از آن که به این اصل مهم بپردازیم برای روشن شدن امر و یا نشانی که خود اصل سوم می‌دهد یعنی برای نیل به اهداف ما باید ببینیم که این اهداف چه هستند: با نگاه به بند ۶ از اصل دوم، متوجه می‌شویم که ارزش والای انسان در ردیف اصول دین خدا جز با انسان‌های استقرار و استمرار راستین دین خدا با انسان‌های کریم و والا، مقدور نیست. در ضمن پس از احصاء موارد ایمان طرق تأمین آن را برشمرده و این نشانگر آن است که راه‌های دیگر که با این طرق متجانس نباشد مقبول نیست (۹). پس می‌بینیم طرق حصری است تا تمثیلی و این از اصل دوم پیداست. و اما اصلی که آشکارا به تربیت بدنی پرداخته، اصل سوم می‌باشد؛ در این اصل دولت جمهوری اسلامی ایران، موظف است برای نیل به اهداف مذکور در اصل دوم، همه امکانات خود را برای امور آموزش و پرورش و تربیت بدنی رایگان برای همه در تمام سطوح و تسهیل و تعمیم آموزش عالی، به کار برد. نکته‌ای که حائز اهمیت است این است که مطابق اصل سوم، دولت در به کارگیری حدود امکانات، اختیار نداشته و ملزم به بکارگیری همه امکانات خود در امور اشاره شده می‌باشد. به عبارت دیگر در قانون اساسی، هدف، وسیله را توجیه نمی‌کند و دولت مجاز به توسل به هر وسیله برای تحقق اهداف نیست. یکی از این موارد، تربیت بدنی است. هر چند تربیت بدنی، وسیله‌ای است اما خود هدف دارد و آن هدف تربیت انسان سالم و بدن سالم است و بدین ترتیب، با رعایت بند «ب» مذکور، قانون اساسی، ورزش غیر علمی را بطور ضمنی مردود اعلام کرده است (۴). با دقت در مفاد اصل سوم قانون اساسی نکات ذیل قابل درک است؛

اول: تربیت بدنی یا ورزش به صراحت در قانون اساسی ذکر شده است و این نشانه‌ی جایگاه بسیار مهم ورزش در میان اساسی‌ترین نهادهای کشورهاست؛ به عبارت دیگر ورزش به آن درجه دارای اهمیت است که در قانون اساسی یعنی مهمترین سند حقوقی کشور یا جایگاه

با جایز دانستن گروبنندی در ورزش، سعی در اعتلای ورزش در کشور را دارند (۱۱).

این دو قانون در راستای گروبنندی تفاوتی دارند که بیان می‌کند: قانون مجازات اسلامی با ذکر دو شرط و رعایت آن دو شرط بدون تعیین کردن نوع ورزش و نام ورزش، این عمل را جرم ندانسته است. ولی در قانون مدنی فقط به دوانیدن حیوانات سواری و تیراندازی و شمشیرزنی، اشاره کرده، و قمار و گروبنندی را فقط در مورد این‌ها جایز دانسته است. عرف ورزشی نیز از جمله منابع حقوق ورزشی است. در مسئولیت مدنی این که چه عملی تقصیر است عرف ورزشی معین می‌کند. قصد و عمد و خطا در ورزش‌ها عرف ورزش تعیین می‌کند. سیستم‌های نقل و انتقال بازیکن نیز تا حد فراوانی از عرف و عادت میان باشگاه‌ها و بازیکن سرچشمه گرفته است. شاید بهترین دلیلی این ادعا تقلید دیگر کشورها از عرف‌های حاکم بر سیستم‌های نقل و انتقالات بازیکن از همدیگر باشد. منظور از آیین‌نامه، مقرراتی است که از سوی مقامات ذیصلاح ورزشی وضع شده‌اند و این آیین‌نامه‌ها به ساختار سازمان ورزشی کشور، چگونگی انجام بازی‌ها و رقابت‌های ورزشی و مقررات مربوط به نقل و انتقالات بازیکنان هستند. این آیین‌نامه‌ها باید از لحاظ قواعد ماهوی مطابق و موافق قوانین اساسی و عادی مملکتی باشند در صورت مخالفت آن با موازین، هر کس می‌تواند ابطال آن‌ها را از دیوان عدالت اداری بخواهد.

نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر به تحلیل مبانی حق بر ورزش و حق بر سلامتی در قوانین ورزشی پرداخته است. با توجه به اینکه منابع حقوقی ورزش از قانون اساسی نشأت گرفته است از این رو در این تحقیق نیز به بررسی حق بر سلامتی و حق بر ورزش از منظر قانون اساسی پرداخته است. یافته‌های حاصل از تحقیق نشان داده است که در ایران و اسناد بالادستی حق بر سلامتی و حق بر ورزش به عنوان حق بنیادین به رسمیت شناخته شده‌اند و آن را در نظام حقوقی خود شناسایی کرده‌اند. در این راستا دولت موظف است که یک برنامه جامع یا سیاست ملی

گونه استخراج نمود که ورزش دارای آن چنان اهمیتی است که در قانون اساسی که مهمترین سند حقوقی یک ملت است جایگاه خاصی دارد و در کنار مهم‌ترین نهادهای اساسی کشور قرار گرفته است. همچنین قرار دادن ورزش در ردیف آموزش و پرورش و آموزش عالی نشان از اهمیت تربیت بدنی به عنوان یک نهاد فرهنگی می‌باشد و رایگان بودن تربیت بدنی اشاره به کاربردی بودن آن و فراهم نمودن زمینه‌ای برای استفاده عموم جامعه می‌باشد. پس همانطور که گفته شد، قانون اساسی کشورمان، متضمن قواعد کلی در خصوص جنبه‌های حمایتی و پیش‌گیرانه از ورزش است. در دو قانون، قانون مجازات اسلامی و قانون مدنی صریحا به مساله‌ی ورزش اشاره شده است. در بخش کلیات قانون مجازات اسلامی، موضوع ورزش جای داده شده و به عملیات ورزشی بها داد، چرا که حوادث ناشی از آن (البته منوط به شرایطی) را جرم ندانسته است و عنصر قانونی را از روی آن برداشته است (۳). بند ۳ ماده ۵۹ قانون مجازات اسلامی (قانون قدیم) تنها حکم قانونی صریح و بدون ابهام در مورد حوادث ناشی از عملیات ورزشی است و ظاهرا قانون دیگری که مخصوص این بند باشد وجود ندارد و لذا از نظر حقوقی می‌توان با اطمینان اظهار داشت که حوادث ناشی از عملیات ورزشی مشروط به رعایت مقررات از مصادیق بارز علل موجه محسوب می‌شود و هر تحلیل دیگری مغایر با نص صریح قانون و حکمت تشریع است. اما قانون مدنی، در فصل دوازدهم، در قمار و گروبنندی، دو ماده را آورده که به قرار ذیل می‌باشند: ماده ۶۴۵: قمار و گروبنندی باطل و دعاوی راجع به آن مسموع نخواهد بود. همین حکم در مورد کلیه تعهداتی که از معاملات نامشروع تولید شده باشد جاری است. ماده ۶۵۵: در دوانیدن حیوانات سواری و همچنین در تیراندازی و شمشیر زنی، گروبنندی جائز و مفاد ماده قبل در مورد آن‌ها رعایت نمی‌شود. قانون مهمترین منبع حقوق جمهوری اسلامی ایران است و هیچ منبع دیگری از نظر اعتبار اجرایی تاب مقابله با آن را ندارد. بدین ترتیب می‌توان با توجه به مباحث مطرح شده‌ی فوق دریافت که: قانون مجازات اسلامی با جرم ندانستن حوادث ورزشی، و قانون مدنی

critical interpretive synthesis. *Health Res Policy Syst.* 2020;18(1):68.

برای تحقق آن در نظر بگیرد و در جهت ایجاد شرایط مناسب برای دسترسی همه افراد ملت به بالاترین استاندارد قابل حصول سلامتی تلاش کرده و با سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مناسب به حمایت از این حق بپردازد.

References

1. de Abreu MHNG, Cruz AJS, Borges-Oliveira AC, Martins RC, Mattos FF. Perspectives on Social and Environmental Determinants of Oral Health. *Int J Environ Res Public Health.* 2021;18(24):13429.
2. Graham H, White PC. Social determinants and lifestyles: integrating environmental and public health perspectives. *Public Health.* 2016;141:270-278.
3. Silva Costa GA, Modena CM, de Oliveira FG. The nurse and the promotion of workers' health from the perspective of the centrality of work. *Work.* 2023;74(3):1027-1033.
4. Witkin SS, Forney LJ. The microbiome and women's health: perspectives and controversies. *BJOG.* 2020;127(2):127.
5. Adu J, Oudshoorn A, Van Berkum A, Pervez R, Norman R, Canas E, Virdee M, Yosieph L, MacDougall AG. Review: System transformation to enhance transitional age youth mental health - a scoping review. *Child Adolesc Ment Health.* 2022;27(4):399-418.
6. Capua I, Cattoli G. One Health (r)Evolution: Learning from the Past to Build a New Future. *Viruses.* 2018;10(12):725.
7. Hughes MJ. Students, Stress, and the Pandemic: An Occupational Health Perspective for Nursing Education. *J Nurs Educ.* 2021;60(12):674-679.
8. Parker A. Reframing the narrative: Black maternal mental health and culturally meaningful support for wellness. *Infant Ment Health J.* 2021;42(4):502-516.
9. Lyne J, Connellan L, Ceannt R, O'Connor K, Shelley E. Public mental health: a psychiatry and public health perspective. *Ir J Psychol Med.* 2023;40(1):84-88.
10. Gregori D, Gulati A, Baldi I. Editorial: Children's Health from Global Determinants to Local Consequences: The Indian Perspective. *Indian J Pediatr.* 2019;86(Suppl 1):1-2.
11. Lim YM, Song S, Song WO. Prevalence and Determinants of Overweight and Obesity in Children and Adolescents from Migrant and Seasonal Farmworker Families in the United States-A Systematic Review and Qualitative Assessment. *Nutrients.* 2017;9(3):188.
12. Jarvis T, Scott F, El-Jardali F, Alvarez E. Defining and classifying public health systems: a